

NORDHORDLAND TINGRETT

KJENNELSE

Avsagt: 06.05.2011 i Nordhordland tingrett, Bergen

Saksnr.: 10-178073TVI-NOHO

Dommer: tingrettsdommer Helge Lillebø

Meddommere: May Britt Torkilsen
Bjørn Eigil Nordland

Saken gjelder: Krenkelse av den europeiske menneskerettskonvensjon
artikkel 8

Dagfinn Berg

Advokat Christian Nicolay August
Håvik Wedler
v/advokatfullmektig Torill Terese Lie

mot

Staten v/Finansdepartementet

Regjeringsadvokaten
v/advokat Ole Marius Emberland

Kjennelse:

Saken gjelder spørsmålet om offentliggjøring av elektroniske skattelister krenker artikkel 8 i den europeiske menneskerettskonvensjon – heretter stort sett forkortet til EMK, og spørsmålet om å avvise søksmålet fordi det ikke er tilstrekkelig reelt behov for avgjørelse (mangelfull rettslig interesse) jf tvl § 1-3 (2).

Dagfinn Berg drev næringsvirksomhet som veterinær sammen med andre i et ansvarlig selskap (ANS). I 2009 solgte han sin del av virksomheten. Som næringsdrivende fikk han skatteoppgjøret for 2009 den 20.10.2010, samtidig som skattelistene ble gjort tilgjengelig for pressen. Det var gjort en feil i ligningsfastsettelsen, og det førte til at hans inntekt ble oppgitt ca kr. 1.363.000,- for høyt. Det var dette uriktige beløpet som sto i listen som først ble offentliggjort, men det ble korrigert i senere versjoner.

Berg mente at offentliggjøringen gjennom utlevering av elektroniske skattelister var i strid med EMK art. 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv, og han stevnet Staten v/ Finansdepartementet med fastsettelsespåstand om at Skattedirektoratets utlevering av opplysning om inntekt, formue og skatt for inntektsåret 2009 var konvensjonsstridig etter nevnte bestemmelse. Staten påsto prinsipielt avvising manglende behov for avgjørelse og subsidiært frifinnelse. Det var enighet om at hele saken skulle behandles under ett, slik at retten tar stilling til avvisingsspørsmålet først i den avsluttende avgjørelsen. Begrunnelsen var at det langt på vei er nødvendig med samme bevisføring for realiteten som for det prosessuelle spørsmålet om søksmålsbetingelsene var til stede.

I hovedforhandlingen hørte retten forklaringer fra saksøker og det var en del dokumentasjon. Etter saksøkers begjæring var retten satt med meddommere fra det alminnelige utvalg, jf tvisteloven § 9-12.

Om bakgrunnen for saken ellers, nevnes at Berg sin ligning som nevnt var feil ved at det var oppført for mye i inntekt. Berg forklarer at han umiddelbart kontaktet ligningskontoret, at han først fikk beskjed om å levere klage, men at han så fikk beskjed om at ligningsmyndigheten ville rette feilen uten formell klage, og det ble gjort. Han rykket selv inn kunngjøring i avis om at ligningen hans var feil.

Gjennomgangen av reglene for offentliggjøring av skattelister tas mest hensiktsmessig nedenfor i rettens premisser.

Dagfinn Berg mener det er tilstrekkelig rettslig interesse i søksmålet til at det må fremmes til realitetsbehandling. Han fikk ubehageligheter som at mange kunder kunne oppfatte ham å ha holdt for høy pris når han hadde så stor inntekt, og han rykket inn avisannonse om at

ligningen var feil for å få slutt på ubehagelige kommentarer. Han har uansett krav på vurdering av konvensjonsforholdet jf EMK art 13.

Til realiteten viser Berg til at offentliggjøring av skattelister med de opplysninger de inneholder, kan være problematiske i forhold til EMK art. 8 i flere sammenhenger, men at han har begrenset søksmålet til det som er særegent ved offentliggjøring på elektronisk søkbare lister med opplysninger om inntekt, formue og skatt på Internett er i strid med saksøkers rettigheter etter EMK art. 8.

Skattedirektoratets utlevering av de samme opplysningene (inntekt, formue og skatt) utgjør en krenkelse ved at pressen lager dataprogrammer og Internettjenester som ikke blir rettet eller ajourført. Mange aviser lar listene ligge åpne på hjemmesidene sine på Internett i flere år og kan brukes av andre til å lagre egne lister, og som blir offentlige "til evig tid." Dette er i strid med saksøkers rettigheter etter EMK art. 8.

Staten har ikke sikret seg kontroll over talldata som blir utlevert til presse, ved eksempelvis å stille krav om å oppdatere listene, forby underholdningsprogrammer av dem, skatteopplysninger fordelt på alder, adresser og hvor lenge listene er tilgjengelige på Internett. Det er også krenkelse av hans rett etter nevnte konvensjonsbestemmelse.

Dagfinn Berg har slik påstand

1. Staten ved Skattedirektoratets utlevering av Dagfinn Bergs opplysninger om inntekt, formue og skatt for innteltsåret 2009 er et rettsstridig inngrep i hans rettigheter etter den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 8.
2. Saksøkte dømmes til å betale sakens omkostninger fra tidspunktet for domsavsigelse og inntil fullt oppgjør finner sted.

Staten v/ Finansdepartementet anfører prinsipalt at saken må avvises siden det ikke er påvist noen rettslig interesse jf tvl § 1-3, idet saksøker ikke har påvist reelt behov for avgjørelse. I revisjonen av sivilprosessen fulgte departementet ikke opp forslaget om adgang til å kreve fastsettingsdom for konvensjonsbrudd, jf Ot.prp. 51 (2004-2005) side 153-155. Utgangspunktet er derfor som angitt i Rt 2009 side 477 at saksøker må "sannsynliggjøre at en dom i hans favør vil ha betydning for hans aktuelle rettsstilling." Han kan få prøvd forholdet til EMK på andre måter.

Subsidiært anføres at det ikke foreligger brudd på EMK art 8. At skattelister gjøres tilgjengelig på den omtvistede måten er vedrører ikke borgerens "privatliv" i den forstand begrepet brukes i art 8 nr. 1 Det er sikker rett at begrepet ikke omfatter enhver interesse eller aktivitet for den private sfære. Uansett er det ikke tale om et "inngrep" i saksøkers

privatliv. Det er vilkår for krenkelse at det offentliges adferd utgjør et inngrep, og det gjør det ikke.

Det er heller ikke tale om krenkelse etter art 8 nr. 2 idet de tre kumulative vilkårene der er til stede. Tilgjengeligheten gjennom offentliggjøring har hjemmel i lov, offentliggjøringen er av de hensyn som nevnes der, og vilkåret om ”nødvendig i et demokratisk samfunn” er også oppfylt. Nødvendighetskriteriet gir anvisning på forholdsmessighetsvurdering at av en rekke element, som er til stede her. Staten må ha en omfattende vurderingsfrihet her.

Statens påstand er:

1. Prinsipalt: Søksmålet avvises.
2. Subsidiært: Staten v/ Finansdepartementet frifinnes.
3. Staten v/ Finansdepartementet tilkjennes sakskostnader.

Retten finner at søksmålet må avvises siden det ikke er slik rettslig interesse som kreves etter tvl. § 1-3.

I det følgende nevnes først litt om reglene for offentliggjøring av skattelister, så noe om faktiske sider i saken før retten begrunner standpunktet sitt om søksmålsbetingelsene.

Ordningen med offentliggjøring av skattelister er gammel i Norge, men har variert både i omfang og i begrunnelse. Finansdepartementet sendte 31 01 2011 ut på høring utkast til endring i reglene om offentliggjøring av skattelister, og for det som er tema i denne saken, innebærer forslaget en innskrenkning, men skattelisten skal fortsatt være offentlig tilgjengelig. Det er også foreslått å sløyfe skattelister på papir, slik at de bare er tilgjengelige elektronisk. Denne saken skal vurderes etter reglene slik de er nå.

Om dagens ordning nevnes at etter ligningsloven § 3-13 nr. 1 har ligningsmyndigheten i utgangspunktet taushetsplikt om skattyternes formues-, inntektsforhold og andre bestemte opplysninger. Taushetsplikten omfatter alle opplysninger myndigheten får om skattyterne i selvangivelser med vedlegg og tilhørende opplysninger. Etter lignl. § 3-13 nr 5 gjelder likevel ikke taushetsplikten for innholdet og senere endringer i skattelister som etter lignl. § 8-8 skal legges ut til alminnelig ettersyn eller endringer, men i ligningsloven er det ikke bestemmelser om hvordan innsynsretten skal gjennomføres. Det følger av offentlighetsloven. Offentlighetsloven gjelder også elektronisk lagret materiale, men har ikke bestemmelser om sk. masseutlevering av slikt lagret materiale, som er regulert i retningslinjer fra Finansdepartementet. Det er tolket slik at det er forskjellige regler for utlevering av kopi av skattelistene på papir og elektronisk. Lignl. § 8-8 regulerer skattelister generelt, og det som har interesse her, er spesielt pkt. 3 i.f. hvoretter fullstendige skattelister kan utleveres i elektronisk form til pressen. Etter bestemmelsen kan departementet gi utfyllende forskrifter, og det er gjort i form som bl.a. gir

retningslinjer for pressens bruk. Endringsforslaget nå gir innskjeper i hvordan listene kan brukes.

Et sentralt poeng i Dagfinn Bergs anførsler er at listene kan krysskontrolleres til å skaffe andre opplysninger og sammenhenger enn det som var begrunnelsen for offentliggjøring, og at det gjerne ikke foretas retting i slike utleverte lister med den følge at opprinnelige feil blir stående. I de nevnte retningslinjene har skattemyndigheten redegjort for endringer, og bl.a. at den som har fått utlevert listene har gratis tilgang til de endrede lister som offentliggjøres kvartalsvis. Revisjonen kan gjelde korrigerende av rene skrivefeil, endret resultat etter klage, søksmål etc.

Berg mener at det kan reises spørsmål ved om praksisen er i samsvar med norsk lov fullt ut, men poenget her er at praksisen uansett strider mot EMK art 8 som lyder slik i offisiell norsk oversettelse:

"Retten til respekt for privatliv og familieliv

1. Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.
2. Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter."

Etter lov av 12 05 1999 nr 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, skal etter § 2 nevnte konvensjoner gjelde som norsk lov, og etter § 3 skal slike bestemmelser ved motstrid gå foran annen lovgivning. I § 2 står bl.a. Europarådets konvensjon av 04 11 1950 (EMK) med senere endringer og tillegg, slik at om offentliggjøring/utlevering strider mot art 8 der, er utleveringen rettsstridig selv om den er i samsvar med øvrig norsk lovgivning.

Når det gjelder Bergs ligning for 2009 er det uomtvistet at det var feil der. Det er uklart hva feilen skyldes, men uansett oppsto den internt i skatteetaten og ikke til noe som kan tilbakeføres til Berg.

Spørsmålet om betingelsene for å fremme søksmål reguleres etter tvl. § 1-3 som lyder:

"Søksmålgjenstand, partstilknytning og søksmålssituasjon

- (1) Det kan reises sak for domstolene om rettskrav.

(2) Den som reiser saken, må påvise et reelt behov for å få kravet avgjort i forhold til saksøkte. Dette avgjøres ut fra en samlet vurdering av kravets aktualitet og partenes tilknytning til det.

Tvl § 1-3 må sees i sammenheng, ved at etter første ledd må bestemmelsen om at en sak for domstolene må gjelde et rettskrav, og i (2) er det begrensning ved at domstolsprøvingen bare gjelder rettskrav som det er en bestemt aktuell interesse i å få avklart. Vilkåret i tvl § 1-3 (2) er en søksmålsbetingelse av prosessuell karakter, der det er uten betydning om saksøker vil få medhold i realiteten eller ikke. Spissformulert er poenget hvilken betydning det måtte få om han får medhold. Som det følger av Schei mfl. sin kommentarutgave til Tvisteloven, er utgangspunktet at det må foreligge et klart behov for en rettslig avklaring, og at avgjørelsen faktisk eller rettslig må ha betydning for parten. Det kan vær et moment om det er prinsipielle spørsmål, gjerne som er tilbakevendende, hvilken konkret betydning det har med avklaring. Det er i utgangspunktet ikke tilstrekkelig om den eneste betydningen er at han "hadde rett" jf Schei LC side 75.

Retten kan vanskelig se at en dom i samsvar med Bergs påstand har annen betydning for ham enn nettopp bekreftelse på at det var gjort en feil. Feilen er rettet opp, har han hatt tap eller utgifter kan ha kreve erstatning etter de regler som gjelder. Feilen hadde sammenheng med avhending av næringsvirksomhet, og det er derfor ikke et stadig tilbakevendende tema. Satt på spissen kunne vurderingen tenkes å bli en annen dersom kravet ikke var knyttet til at det var feil i oppgaven, men i at det eksempelvis er konvensjonsstridig generelt at skattelister blir gjort elektronisk tilgjengelige, bl.a. ut fra at den måten gir andre bruksmuligheter enn det pairlister gjør. Etter Bergs forklaring var hovedinnsigelsen hans egentlig knyttet til offentliggjøring før skattyter hadde hatt anledning til å få korrigert rene lapsusfeil av den type det er tale om her, og i at pressen ikke er flinke nok til å foreta korrigeringer senere. Feilen blir derfor tilgjengelig "til evig tid", slik Berg formulerte det. Disse sider elimineres dersom det eksempelvis ikke er de opprinnelige listen, men første korrigererte som gjøres tilgjengelig elektronisk. Pressens plikt til korrigering er forøvrig skjerpet i det utkastet som nå er ute til høring.

Det er noen særregler for søksmål som gjelder EMK, og i visse tilfelle er spørsmålet om hvorvidt bestemt handling er konvensjonsstridig i seg selv nok til at søksmål må fremmes. I det ligger at fastsettelsessøksmål om hvorvidt en bestemt handling er krenkelse av bestemmelse i EMK kan være rettsforhold som kan fremmes. Det vises til framstillingen i Schei LC I side 52 flg., og til Møse Menneskerettigheter side 94 flg, og til der nevnte andre rettskilder, som avgjørelse i Rt 2003 side 301. Rettigheten i EMK art 13 er likevel at det må være adgang til "...en effektiv prøvingsrett ved en nasjonal myndighet.." Dette trenger ikke nødvendigvis være fastsettelsessøksmål eller prøving ved en domstol, og da blir spørsmålet hvilke andre muligheter det er til å få prøvd spørsmålet. Det er heller ikke krav om at det nødvendigvis skal være domsslutning på konvensjonsstrid eller ikke, og det vil oftest være tilstrekkelig at spørsmålet avgjøres prejudisielt, eksempelvis i domspremissene.

Slik rettens er det, er ikke fastsettelsessøksmål den eneste mulighet Berg har til å få prøvd spørsmålet på. Det kan skje i forbindelse med eventuelle andre krav, som dekning av tap og utgifter, eksempelvis annonseutgifter der han gjorde kjent at likningen var feil, krav om erstatning for brudd på EMK etc.

Retten ser det følgelig slik at søksmålsbetingelsene i tvl § 1-3 ikke er til stede, og at det heller ikke er tale om slikt tilfelle der EMK art 13 mv. utvider søksmålsadgangen i forhold til det som følger av bestemmelsen i tvl. Søksmålet blir følgelig avvist uten realitetsbehandling.

Etter tvl § 20-2 har Staten i utgangspunktet krav på dekning av sine saksomkostninger, men retten finner at omkostninger ikke tilkjennes etter unntaksalternativet i bestemmelsen, spesielt (3) bokstav c. Det var uomtvistelig gjort en feil der offentliggjøringen førte til flere negative følger for ham, hovedsakelig av velferdsmessig art. Det må være adgang til å legge vekt på slike negative følger her, selv om de ikke var tilstrekkelige til å begrunne realitetsprøving av hovedspørsmålet.

Kjennelsen er enstemmig.

SLUTNING

1. Saken avvises.
2. Saksomkostninger tilkjennes ikke.

Retten hevet

Helga Lillebo

May Britt Torkilsen

Bjørn Egil Nordland

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rett kopi stadfesta
Sign.:
Nordhordland tingrett